

Van hype naar praktijk

Nederland verandert van een verzorgingsstaat naar een participatiesamenleving. Die omslag is in het bijzonder zichtbaar in de sociale zekerheid en in de langdurige zorg. Maar wat houdt de participatiesamenleving eigenlijk in en welke kansen biedt het? Een zoektocht in het buitenland ter inspiratie.

In een participatiesamenleving wordt van iedereen die dat kan, gevraagd verantwoordelijkheid te nemen voor zijn of haar eigen leven. De (landelijke) overheid speelt daarin geen of slechts een faciliterende rol. Vooral in de zorg kan de nieuwe samenlevingsvorm voor grote veranderingen zorgen: burgers worden geacht minder en later een beroep te doen op de zorg, moeten meer zelf doen of hulp van vrijwilligers en hun eigen netwerk inschakelen.

Nadat de toenmalige PvdA-leider Wim Kok in 1991 de term 'participatiesamenleving' introduceerde, blies koning Willem Alexanders tijdens zijn eerste troonrede de term nieuw leven in. Nu – twee jaar later – is er in de praktijk nog niet veel gebeurd. Om de participatiesamenleving meer te laten zijn dan een hype, moeten rollen daadwerkelijk gewisseld worden. Dat vraagt veel van mensen, maar kan burgers ook het gevoel geven dat ze echt iets doen of kunnen betekenen. In het buitenland zijn er al vele mooie participatieprojecten te vinden. Een rondje Europa om te inspireren.

GROEPSSAMENSTELLING

In Zweden is het succesvolle voorbeeld Färdknäppen te vinden; een cohousing-project in een gewilde stadswijk van Stockholm voor mensen van veertig jaar en ouder die geen thuiswonende kinderen meer hebben. Het initiatief kwam ruim 22 jaar geleden van een groep vijftigers die zich afvroegen hoe 'empty nesters' elkaar kunnen ondersteunen, waardoor ze minder afhankelijk blijven van zorginstellingen. Belangrijk element is de groepssamenstelling; die moet gevarieerd blijven qua leeftijd. Daarnaast wordt de verhouding werkenden/niet-werkenden nauw in de gaten gehouden.

De gezamenlijke huishouding staat centraal. Daarbij geldt dat iedereen meedoet naar eigen vermogen. De jongere bewoners zijn misschien sterker en energieke, maar hebben minder tijd omdat ze werken. Het zijn de jong gepensioneerden en ouderen met een goede gezondheid die uiteindelijk het meeste in huis doen. Dat maakt dat het juist ook voor werkende vijftigers aantrekkelijk is om in Färdknäppen te wonen.

De bewoners zijn er zelf van overtuigd dat het leven door het wonen binnen het cohousing-project met minstens vijf jaar wordt verlengd en dat mensen tot hun dood een goed leven kunnen leiden in Färdknäppen. Het komt dan ook zelden voor dat bewoners naar een verpleeghuis moeten verhuizen. Als dat wel noodzakelijk blijkt, is de reden meestal dementie.

GEMEENSCHAPSONDERNEMING

In Groot-Brittannië heeft de overheid ruimte gemaakt voor de burgers door hen meer zeggenschap en verantwoordelijkheid te geven en overheidsbudgetten over te dragen aan lokale gemeenschappen. Het stadsdeel Tottenham in Noord Londen – een grote multiculturele wijk waar veel armoede en werkloosheid heerst – vinden we The Selby Trust. De Trust is in de wijk verankerd, wordt door een board aangestuurd waarin buurtbewoners de meerderheid hebben en is niet van één financieringsbron afhankelijk.

Het bewonersinitiatief huurt een leegstaand schoolgebouw van 45.000 vierkante met een leasecontract voor 25 jaar en bouwde het complex om tot een multifunctioneel wijkgebouw voor en door de wijk met sportzalen, vergaderruimtes, trainingscentrum en kantoorruimtes. Het is een plek waar bewoners terecht kunnen voor scholing en training, sport en ontspanning, advies over

gezondheid en opvoeding, hulp bij het starten van een bedrijfje en nog veel meer specifieke doelgroepgerichte activiteiten. De gemeenschapsonderneming heeft een omzet van 750.000 pond per jaar en genereert meer dan 70 procent van zijn eigen inkomen. Een kleine 30 procent komt uit toelagen van de gemeente. Het centrum trekt dagelijks 1500 bezoekers en biedt ruimte aan meer dan honderd ondernemingen.

SPAARBANKBOEKJE

In Duitsland vinden we de Seniorengenossenschaften (ouderencoöperaties). Het uitgangspunt van de Genossenschaft is dat ouderen bij voorkeur tot het einde van hun leven zelfstandig moeten wonen. Alles wat de ouderen niet meer zelf kunnen, wordt gedaan door de leden van de coöperatie die daar nog wel toe in staat zijn. Daarbij gaat men er vanuit dat ouderen na hun werkzame leven nog heel lang productief kunnen zijn.

In het stadje Riedlingen bevindt zich een van de oudste Seniorengenossenschaften van Duitsland. De leden verdienen zo'n 6 tot 7 euro per uur voor het uitvoeren van diensten, zoals huishoudelijke hulp, klusjes buitenshuis en vervoer. Dit geld kan worden gespaard op 'een spaarbankboekje' van de vereniging voor toekomstige zorg. Vervolgens kun je als je zelf hulp nodig hebt, je laten uitbetalen in diensten; voor elk uur verleende zorg wordt een uur te ontvangen zorg gegarandeerd door de coöperatie. Dienstverlenende ouderen kunnen er ook voor kiezen om het geld uit te laten betalen.

Vooraf het beloningsaspect binnen de Seniorengenossenschaften is heel belangrijk. Mensen dragen bij aan de zorg voor ouderen en aan sociale cohesie, maar krijgen er ook echte euro's voor terug. Tot slot is er rugdekking van de staat. Men staat volledig achter het initiatief en dat helpt. Men vertrouwt op de vitaliteit van senioren. Het aantal ouderen neemt dan wel toe, maar zij worden ook steeds vitaler.